

Leylâ ve Mecnun

Meşhur bir halk hikâyesi. Leylâ ve Mecnun bu hikâyenin meşhur iki kahramanıdır. Menşei Arap edebiyatına dayanan bu hikâye, İslâmiyeti kabulle şereflenen diğer milletlerin -Türk, Urdu, Fars (İran)- edebiyatlarına da konu olmuştur. Türk edebiyatına, Arapça ve de Farsça eserler ve şifâhî rivâyetler yoluyla giren bu hikâye; on beşinci asırda Ali Şir Nevâî ve Şâhidî tarafından manzûm Türkçe olarak yazılmıştır. Bunlardan sonra 30 kadar şâir de bu hikâyeyi manzum olarak yazmışlardır. Ancak bunların içinde edebî değeri en çok olanı Fuzûli'nin 1535'te yazdığı mesnevîsidir. Klasik Türk edebiyatının şâheseri olan bu mesnevî tarzı hikâyede:

Mecnûn, bir kabile reisinin duâlar ve adaklarla dünyâyâ gelmiş olan Kays adlı oğludur. Okulda bir başka kabile reisinin kızı olan Leylâ ile tanışır. Bu iki genç birbirlerine âşık olurlar. Okulda başlayıp gittikçe alevlenen bu macerayı Leylâ'nın annesi öğrenir. Kızının bu durumuna kızan anne, ona çıkışır ve bir daha okula göndermez. Kays okulda Leylâ'yı göremeyince üzüntüden çılgına döner, başını alıp çöllere gider ve Mecnûn diye anılmaya başlar.

Mecnûn'un babası, oğlunu bu durumdan kurtarmak için Leylâ'yı isterse de Mecnûn (deli, çılgın) oldu diye Leylâ'yı vermezler. Leylâ evden kaçarak, Mecnûn'u çölde bulur. Halbuki o, çölde âhular, ceylanlar ve kuşlarla arkadaşlık etmektedir ve mecâzî aşktan ilâhî aşka yükselmiştir. Bu sebeple Leylâ'yı tanımaz. Babası Mecnûn'u iyileşmesi için Kâbe'ye götürür. Duâların kabul olduğu bu yerde Mecnûn, kendisindeki aşkını daha da arttırmaması için Allahü teâlâyâ duâ eder:

“Yâ Rab belâ-yı aşk ile kıl âşinâ beni

Bir dem belâ-yı aşkdan etme cüdâ beni.”

Duâsı neticesi aşkı daha da çoğalır ve bütün vaktini çöllerde geçirmeye başlar. Diğer tarafta ise Leylâ da aşk ıztırâbı

içindedir.

O sırada Mecnûn'un bu hâline acıyan Nevfel isimli bir yiğit, Leylâ'nın kabilesine savaş açarak, kızı zorla almayı ve Mecnûn'a vermeyi düşünür. Fakat Mecnûn, Leylâ'nın kabilesi yenilmesin, diye duâ eder. Her girdiği savaşı kazanan Nevfel, bu savaşta yenilir. Sonunda Leylâ'yı zorla almaktan vazgeçtiğini söyler. Mecnûn da duâdan vazgeçer. Nevfel, sırf yiğitliğini kurtarmak için savaşı kazanır ve gider.

Bir zaman sonra âilesi, Leylâ'yı İbn-i Selâm isimli zengin ve itibârlı birine verir. Ancak, Leylâ kendisini bir perinin sevdiğini ve eğer kendisine dokunursa ikisinin de mahvolacağını söyleyerek İbn-i Selâm'ı vuslatından uzak tutmayı başarır.

Mecnûn, çölde Leylâ'nın evlendiğini arkadaşı Zeyd'den işitince çok üzülür. Leylâ'ya acı bir sitem mektubu gönderir. Şu murabbayı söyler:

Gayr ile her dem nedir seyr-i gülistân ettiğin;

Bezm urup halvet kılıp yüz lütfu ihsân ettiğin,

Ah bünyâdın mürüvvet dir mi vîrân ettiğin,

Hani â zâlim bizimle ahd u peymân ettiğin.

Leylâ da durumunu bir mektupla Mecnûn'a anlatır. Kendisini anlamadığından dolayı o da sitem eder. Şu "murabba"yı da mektubuna ilâve eder:

Cüdâ senden, belâ vü derd-i hicrân ile duttum hû,

Kılur her dem bana bîdâd, derd ayru, belâ ayru.

Belâ vü derde düşdüm, rüzgârım böyle, hâlîm bu.

Bu yetmez mi ki bir dert artırırısın derdime sen hem.

Bir müddet sonra Mecnûn'un âhı tutarak İbn-i Selâm ölür. Leylâ

baba evine döner. Bir çok tereddütten sonra her şeyi göze alarak, Mecnûn'u çölde aramaya başlar. Fakat Mecnûn, dünyâdan elini eteğini çekmiş ilâhî aşk yüzünden Leylâ'nın maddî varlığını unutmuştur. Leylâ, çölde Mecnûn'u bulduğu hâlde, Mecnûn onu tanımaz. Mecnûn'un ilâhî aşkta yükseliş makâmını gösteren şu sözlerini, Leylâ anlayışla karşılar.

Ger, men men isem, nesin sen ey yâr,

Ger sen sen isen, neyem ben ey yâr.

Mecnûn, artık Leylâ'nın varlığında ilâhî güzelliği bulup, Mevlâ'yı sevme yüceliğine; yâni fenâ makamına ulaşmıştır. Fenâ ise fâni demek olup, tasavvufta; Allahü teâlâdan başka her şeyi dünyâyı da, âhireti de unutmak demektir. Mecnûn da artık yalnız Allahü teâlâyı bir bilip başka her şeyi, yâni mâsivâyı unuttur. (Mâsivâ: Mahlûklar demektir. Akla hayâle gelen, düşünülen, görülen her şey mâsivâdır.) İşte Mecnûn'un Leylâ'ya yüz vermemesi, onu tanımaması da; Fenâ'ya kavuşmuş olmasındandır. Çünkü; kalbin hastalığı Hak teâlâdan başkasına tutulması, bağlanmasıdır. Allahü teâlâdan başka bir şeyi sevmesi, kendini sevdiği içindir. Malı, mevkiyi, rütbeyi, hep kendi için ister. Onun mâ'budu tapındığı şey kendi nefsidir. Nefsinin istekleri arkasında koşmaktadır. Kalp bu bağlılıklardan kurtulmadıkça, insanın kurtulması çok güç olur.

Leylâ; onun erdiğini anlarsa da yine onsuz yayaşamaz. Hastalanıp yataklara düşer. Kısa zaman sonra da ölür. Mecnûn, Leylâ'nın ölüm haberini Zeyd'den öğrenir. Gelip mezarını kucaklar, ağlayıp inler;

Yâ Rab mana cism ü cân gerekmez

Cânânsuz cihân gerekmez.

der ve meşhur;

Yandı cânum hecr ile vasl-ı kûy-ı yâr isterem

Derd-mend-i furkatem dermân-ı dîdâr isterem.

matlâlı gazelini okur. Kabri kucaklayarak ölür.

Bir müddet sonra, Mecnûn'un sâdık arkadaşı, Zeyd rüyâsında, Cennet bahçelerinde birbirleriyle buluşmuş iki mesut sevgili görür. Bunlar kimdir? diye sorunca, derler ki: "Bunlar Mecnûn ile onun vefalı sevgilisi Leylâ'dır. Aşk yoluna girip temiz öldükleri, aşklarını dünyâ hevesleriyle kirletmedikleri için burada buluştular."

Çün, vâdî-i aşka girdiler pâk,

Ol pâklık ile oldular hâk

Menzilleri oldu bâğ-ı Rıdvân,

Çâkerleri oldu hur u gılmân.

Gittikde cihân-ı bî vefâdan

Kurtuldular ol gâmu belâdan.

Zeyd, rüyâsını halka anlatır ve o günden sonra iki sevgilinin mezarı ziyâretgâh hâline gelir.